

EGY KIADATLAN KÖLCSEY-LEVÉL

Az ItK 1978. évi 1. számában több, írójuk politikai tevékenységével összefüggő kiadatlan Kölcsey-levelet és dokumentumot publikáltunk. Egészen más tárgykörbe vág az alábbi levél, amelyet éppen ezért célszerűbbnek láttunk elkülönítve közreadni. A levél címzettje ismeretlen, lelőhelye – akárcsak előző közleményünk anyagának túlnyomó részéé – az MTA Könyvtárának Kézirattára, ahová 1960-ban vétel útján került. Jelzete: Ms 4751/101.

A levél azzal a birtokviszályal foglalkozik, amelyben a költő egyik rokonával: Kölcsey Mihállyal került szembe, s amelynek további fejleményeiről sok szó esik levelezésében. A bonyodalmak forrása a Szatmár megyében 1837 tavaszán végrehajtott tagosítás volt, amelyre az 1832/36-i országgyűlésen elfogadott 1836 : 8. és 10. tc. adott lehetőséget, módot nyújtva többek között az ún. „köz-birtokosság” intézményének felszámolására, a több birtokos által közösen használt nemesi birtokok elkülönítésére is. Mint a levélből kitűnik, Kölcsey Mihály kezdettől fogva elutasította a tagosítást végző megyei szervek határozatait, úgyhogy a költőnek karhatalom („brachium”) kirendelését kellett kérnie a döntés foganatosítása céljából. (Uray Bálint alispánhoz ez ügyben intézett levele, amelyre a levél utal, jelenleg nem ismeretes.)

Cseke, April' $\frac{10}{1837}$

Különös tiszteletű Fiskalis Ur,
kedves Barátom,

Mihály Ur a'dejjei szilvást nem engedi, ha csak cserében nem. Cserében pedig kéri a' vízi malmom mellett, egy tagban fekvő gyümölcsöseimnek felét. Lehet e kegyetlenebb kívánságot képzelni? Olly nevendék szilvásért, melynek földé úgy is már rátámba imputaltatott, olly régi és néhány száz almafából 's egy pár ezer szilvafából álló gyümölcsöst kér, melynek földé is legalább kétszer vagy háromszor nagyobb azon nekem már imputált földnél; 's a' mellyért, mint hiteles documentumokkal bebizonyíthatnám, legalább is három ezer forintot fizettem. Méltóztatik kedves Barátom látni, hogy itt szép szerént nem boldogulunk; azért könyörgök, hogy további károsodásom' megelőzésére, a' brachiumot insinualtatni ne terhelhessék. Uray Alispány Urnak is írtam ez iránt; 's megküldém a' Mihály Ur' levelét is, mellyből világos, hogy ő magát capacitáltatni nem hagyja. A' mi engem illet, nekem a' dolog nagyon terhemre kezd lenni, 's ohajtanék minél előbb megszabadulni.

Megenged kedves Barátom, hogy ököritői sok bajait részemről is szaporítom. Kinek baja van, az kénytelen alkalmatlankodni. Becses úri hajlandóságaiba ajánlott szokott tisztelettel maradok

alázatos szolgálja:
Kölcsey Ferencz

Két héttel később, 1837. április 25-én Szemere Pálnak írt levelében már mint befejezett – mégpedig kedvező eredménnyel zárult – aktusról ír a tagosításról: „Neked most a reguláció is sok lélekelevenséget fog kölcsönözni. A miénk itt temérdek bajok és kedvetlenségek közt ment keresztül; s minden kiállott gondjaim s bosszúságaim mellett is, sok örömet nyertem általa; s ha élek, bizonytalán még sokkal többet nyerek. Tiszta és kirekesztő birtok tulajdonosává lenni, magyar közbirtokosnak előre nem képzelt örömet ad. Mert a közös birtok csak álbirtok, csak áltulajdon, mely az embert mindenné teszi, csak azzá nem, aminek magát mondja: jószágának urává.”¹ Néhány hónap múlva a

¹ KÖLCSEY Ferenc Összes Művei. Bp. 1960. III. 782.

dolog azonban – mint tudjuk – más fordulatot vett. 1837 júniusában Kőlcsey Mihálynak sikerült a csekei jobbágyokat fellázítania a költő ellen, akit birtokának feldulatása miatt tetemes kár ért.² A vármege büntető perbe fogta Kőlcsey Mihályt, s a költőnek kilátása lehetett rá, hogy az ellenlábására kirovandó kártérítés legalább részben kiegyenlíti majd veszteségét.³ Ám a perben való ítélethozatalra az ő életében már nem kerülhetett sor.

Rigó László

JÓKAI MÓR ÖT KIADATLAN LEVELE

A másfél évtizede indult *Jókai Mór Összes Művei* kritikai kiadásban eddig két levelezéskötet jelent meg: *Jókai Mór levelezése* (1833–1859). Összegyűjtötte és sajtó alá rendezte Kulcsár Adorján. Bp. 1971. Akadémiai K. 489 l. (a továbbiakban: JKK *Levelezés*. 1. köt.) és *Jókai Mór levelezése* (1860–1875). Összegyűjtötte és sajtó alá rendezte Oltványi Ambrus. Bp. 1975. Akadémiai K. 1011 l. (a továbbiakban: JKK *Levelezés*. 2. köt.). A most közlésre kerülő öt Jókai-levél közül az 1–4. számú 1875 előtt keletkezett; ezek nem szerepelnek az említett levelezéskötetekben, mert a kötetek sajtó alá rendezési munkálatainak befejeződése után váltak hozzáférhetőkké a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirat-tárában. Az 5. számú levél 1893-ból való, tehát eleve a következő kötetek anyagába illik. Ám nem célszerű várni az utóbbi publikálásával sem: provenienciája okán ugyanis a 3. és 4. számú, Emich Gusztávhoz írott levelekhez tartozik.

Az öt levél nem tartalmaz különleges izgalmat keltő vagy szenzációs közléseket. Mégis, valamennyi értékes adalék Jókai írói-szerkesztői tevékenységéhez; egyes tartalmi vonatkozásaiak pedig a Jókai-filológia lényeges részletkérdéseit világítják meg, sőt tévedéseit igazítják ki. A levelek írásmódja, helyesírása olykor következtelen, ez azonban közismerten jellemző Jókaira; a szövegeken tehát nem javítottunk, valamennyit betűhíven közöljük.

1.

Jókai Mór – Várady Antalnak¹

Pest 1852 Sept. 20.

Kedves barátom.

Valami ügyesbajos dolgom van: Emichnek² eladtam az új regényem 500 pftért, mellyből 300 pengőt most 15kén kellett volna neki lefizetnie, de ez alatt tudja fene mi baja akadt, már öt nap óta halogatja a fizetést, s hihetőleg bele kerül másik öt nap, míg teljesíti, mert ez már nála be vett szokás; nekem pedig pár nap alatt okvetlen szükségem volna e pénzre; ha tehát volna valami okos embered, a ki két hétre, vagy egy hónapra egy, két, vagy háromszáz pengőt, akár Emich jóállása mellett nekem, akár egyenesen ő neki illendő kamatra, értve 15–20 percentet, – tudna kölcsönözni, engem meglehetősen galibából mentenél ki, állván ezen galiba abból, hogy pár nap alatt ki kell a lakásomból költözni³ s dupla házbér van a nyakamon, a költözést pedig nem halaszthatom, mert 24kén a feleségemnek szerződése van Miskolczon vendégszerepelni s asszony nélkül a költözés nem megy, onnan pedig tíz napig meg nem jó.⁴ Ha e kérésemet könnyű szerével és pár nap alatt teljesítheted, tudósíts róla, de ha nagy utánjárásodba kerülne, vagy csak későbbre lehetne, akkor hagyj el, mert néhány nap múlva Emich is csak teremt pénzt.

Különbön csókollak minden rangon levő familiáiddal egyetemben,

barátod
J. Mór.

² Leveleinek ezzel az ügygel foglalkozó részleteit ld. uo. 789–95., 797., 801., 806., 835–36.

³ Szatmár megye 1837. évi jegyzőkönyvének az ügyre vonatkozó részleteit ld. MERÉNYI Oszkár: Ismeretlen és kiadatlan Kőlcsey-dokumentumok. Bp. 1961. 180–88.